

ami nélkül nem is igazán ember az ember, nem lehet akármilyen vallás, hanem a Krisztus vallása, az egyetlen, a Betlehemben született, a Golgotán meghalt, a mennyben élő Krisztus fősége alá való helyezkedés.

Az embert tulajdon természetere az embertársával való közösségre és a föld emberi használatra való formálására hívja: ez azonban, különösen a világban uralkodó bűn miatt, csak az üdvözítő Krisztusban lehetséges. Ennek az állításnak természetesen nem az az értelme, hogy a technikai, a szociális és kulturális haladás egyes lépései kegyelmi ajándékok, és Krisztus-tagadó vagy bűnös ember által nem valósulhatnak meg. Azonban az egész haladás értékét veszíti (sőt az ember ellen fordul) Krisztus szolgálatra-kész szeretete nélkül: Krisztus nélkül, a bűn birodalmában, a haladás csodálatos termékei elkerülhetetlenül az emberi ösztönök önző kielégítésének, mások alávetésének és kizsákmányolásának eszközeivé válnak.

Leginkább pedig az ember történetisége szorul Krisztusra. Az ember ugyanis csak úgy tud igazi emberi egzisztenciát megvalósítani (csak úgy tudja egész bonyolult élő valóságát tényleg, tudatosan és szabadon egy értékre sarkítani), ha Krisztusban él, azaz ha az élő Krisztus erejéből, az élő Krisztussal való benső dialektikus viszonyban, Krisztus eszme- és érzelmvilágában részesedik.

Az a kérdés, hogy az emberiség elfogadja-e Krisztust, nemcsak valami „felekezeti ügy” tehát (abban az értelemben, mintha az emberiség életének kis, kevésbé jelentős részletterületére vonatkoznék), hanem az emberiség lét-kérdése: mert az ember csak úgy tudja megtalálni önmagához méltó életét, békéjét és belső valóságát, ha Szent Tamás apostol módjára, a Krisztus sebébe merítve kezét, megismétli az életet-keltő hitvallást: „Én Uram és én Istenem!” (Jn 20, 28).

Az ember ugyanis olyan lény, mely erre a hitvallásra Isten kegyelméből képes és arra rászorul.

Zichy Aladár

GAZDASÁGI FEJLŐDÉS — SZELLEMI ÉRTÉKEK

Korunk tudományos és technikai fejlődése lélegzetviesszafojtó. Az ezt követő gazdasági átalakulás hihetetlen gazdagodást hozott anyagiakban. Ugyanaz a darabka föld kétszeresét, háromszorosát termi. Nagymértékben függetlenedtünk az éghajlattól és a helyi viszonyoktól. A forgalmi technika sikereként a tér áthidalhatóvá vált. Kiegyensúlyozottabban táplálkozunk, és az átlagos életkor meghosszabbodott. Földünk szerencsésebb országaiban nemcsak az elit, mint az emberiség eddigi történelme folyamán, hanem az át-

lagember is komoly szükségtől mentes életet él, sőt — természetesen bizonyos keretek közt — azt vásárol, azt fogyaszt, amihez kedve van. A társadalomtudósok fogyasztó, sőt már túltáplált társadalomról beszélnek. De ugyanakkor fölvetődik a kérdés: gyarapodtunk-e szellemiekben, és a technológia, a gazdasági élet ilyen mérvű fejlődésével lépést tart-e a szellemi értékek növekedése? Nagyobb lehetőségek nyílnak-e szellemi és lelki kibontakozásra? Emberebb lett-e az ember, mint azelőtt? — E kérdések jelentősége keresztény ember számára kétségtelen, hisz keresztény — és tegyük hozzá: emberi szempontból a fejlődés elsősorban annyiban fejlődés, amennyiben a szellemi-lelkit, a tipikusan emberi értékek kifejlődését, megtartását és növekedését biztosítja.

A következő pár gondolat ezeknek a kérdéseknek megválaszolásához igyekszik néhány szemponttal szolgálni.

Milyen tényezők segítik elő a szellemi fejlődést?

Megvan elsősorban az anyagi alapunk ahhoz, hogy szellemiekkel foglalkozunk. Egy ínségben élő család gyermekei még csak az iskolát sem látogathatják, mert a megélhetésükért kell dolgozniuk. A kultúrszociológusok szerint ott, ahol bizonyos anyagi alapok hiányoznak, nem születik kultúra. Ha a létért való küzdelem minden energiát leköt, nincs idő szellemi töképeződésre. Az anyagiak bősége nem garancia ugyan a kultúra keletkezésére, de annak előfeltétele. S ez az előfeltétel korunkban egyre több népnek és egyre szélesebb rétegeknek adatik meg.

Másodsorban kedvez a szellemi fejlődésnek az átlagos életkor meghosszabbodása is, hisz a tanulás, az érés, az alkotás ideje megnyúlik.

Megnőtt a szellemi élet szükségessége is. Manapság a tudás, az ismeretszerzés lényegesebb, fontosabb szerepet tölt be az ember életében, mint azelőtt. Hosszabb az iskolázás ideje, megjavultak a tanulási és tanítási módszerek, gyakoribbak az ismeretterjesztő utazások, a kommunikáció eszközei (rádió, könyv, televízió, újságok, film) megsokszorozódtak. Mind több- és többfajta ismeret létezik, és a tudás szükségessé, megbecsülése általánossá vált, ami szintén ösztökélő hatású. Továbbá időbeli eltolódás következett be a fizikai és a szellemi elfoglaltság között az utóbbi javára. A modern háziasszony pl. sokkal kevesebb időt tölt el a konyhában, mint kevésbé felszerelt kártnárszője. A munka is egyre inkább gondolkodás- és alkotóigényes. Igaz ugyan, hogy a gépesítés, a szakosítás, s különösen a futószalag egyidőben előszeretettel alkalmazott rendszere átmenetileg sokkal monotonabb, lélekölőbb munkakört teremtett, mint a legtöbb hagyományos munkakör, — mégis úgy látszik: az átlagember napi feladatának elvégzésére magasabb képzettség, több figyelem, sok esetben gazdagabb fantázia és több alkotóerő szükséges, mint pár évszázaddal vagy évezreddel ezelőtt.

További lényeges mozzanatok fedezünk fel, ha az egyén és a közösség viszonyának fejlődését vizsgáljuk. A gazdasági jólét ma már mindenkinek lehetővé teszi a saját egzisztencia megalapítását. Mi magyarok, mikor nőszülünk, azt mondjuk: házasodunk. Ez természetes, mert régen az, akinek nem volt háza, nem nőszülhetett. Nemcsak nálunk nem, sehol sem! Ma mindenki megrakhatja tetszése szerint saját fészket. Külön észrevehető mozzanata a fejlődésnek: a lányok is adnak arra, hogy iskoláskoruk és férjhezmenetelük között önállóságot biztosító foglalkozást keressenek. Azaz senkisé — a nő sem — ötodik kerék valaki másnak a szekerén. Mindenkinek megvan a saját élete és a saját felelőssége. Mindenki lehet pap, vezető ember, nemcsak a tehetősebbek és kiváltságosabbak. Nem önállósulás, egyediesedés, nagykorúsodás, szóval haladás-e ez az élet a régivel szemben, ahol a falu véneinek tanácsa, vagy a kegyúr döntött a fiatalok sorsa felől, s apja mesterségét örökölte a fiú? Ma még a szülőknek is egyre kevesebb a beleszólása a tizenévesek életreszóló döntéseibe. S az idők kedveznek az önállósodási, egyéni-esedési törekvéseknek, mert a gazdasági és társadalmi élet is új szempontok szerint tájékozódik. Előítéletektől mentesen születünk, szentség (mint pl. a lámák) és nemesség nélkül, s ha esetleg szegényebben, a társadalmi vagy állami támogatás lehetővé teszi annak a két — ma már csak két, s egyre inkább csak egy! — hatalomnak megszerzését, amely belépőjegy az életbe: a tudását és a pénzét. Az emberi közösség mai mobilitása és pluralitása aztán lehetővé teszi, hogy a továbbiakban mindenki ott érvényesülhessen, ahová tehetsége, hajlamai leginkább vonzzák. Az ilyen közösségi élet kedvez az igazság és az igazságosság érvényesülésének is. Ha valamivel nem értünk egyet, többnyire kiválhatunk munkahelyünkről, a sportklubból, elköltözhetünk a lakótelepről, kiléphetünk a vallási, néha még a politikai közösségből is. Kevesebb szükség van tehát hazugságra, képmutatásra, álszenteskedésre ahhoz, hogy jogainkat élvezzük és békességben megéljünk. Mi több, a modern gazdasági élet felépítése szinte elképzelhetetlen a tények teljes tiszteletbentartása, a tárgyilagosság és az igazság érvényesülése nélkül. Talán idealizálnak tünik ez az elemzés, és sok-sok példa alkalmas az ellenkezőnek bizonyítására. Mégis úgy tünik — különösen ha a fejlődés alacsonyabb fokain álló népek példáján vizsgáljuk a tételt —, hogy az állítás egészében helyes, bár kissé sarkított, mert csak bizonyos irányok kimutatására szolgál.

A szellemi fejlődés lényege

Miképp összegezhetnénk eddigi megfigyeléseinket? — Több ismeret, több lehetőség és gazdasági, valamint társadalmi téren nagyobb szabadság áll a mai ember rendelkezésére. Ebből szellemi szabadság fakad, s ugyanakkor több alkalom, sőt kényszer ösztökél egyre önállóbb, egyre szellemibb, egyre egyedibb életre, amelyben a szabadakaratú döntések a szélesebb látókör folytán emelkedettebb nívón játszódhatnak le. Keresztény szempontból mi-

nősítve: az élet teljesebb, értékesebb, emberibb. Vigyázat: nem arról van szó, hogy ezáltal jobbak, vagy boldogabbak leszünk; nem arról, hogy a fejlődés útján visszakerülünk a paradicsomi, azaz kívánság-nélküli állapotba, sem arról, hogy cselekedeteink jobbak, s egyben boldogságot hozóbbak lesznek. Csupán arról, hogy egyrészt a körülmények és kívánalmak egyre inkább szellemi problémák felé fordítanak, másrészt mi magunk főlkészülésünkben, hozzáállásunkban, értékrendünkben és céljainkban tudatosabbak és lényegretöb-
bek vagyunk. A különbség a két életforma között kb. annyi, mint a kis pohár bor és a nagy pohár bor között. A kicsi is tele lehet, meg a nagy is. De a nagy, az nagy! Viszonylagos értéke ugyanaz, de abszolút értéke nagyobb.

Modern életformánk veszélyei

Természetesen a nagy téthez hozzátartozik a magas kockázat is. Ezért elvett dolog lenne az egyedibb, szellemibb, magasabb színvonalú élet himnusz a kockázatra vonatkozó intelmek nélkül.

A tér legyőzése, az éghajlattól, helyi viszonyoktól való függetlenedés a természettől való elszakadás, de legalábbis eltávolodás kárával jár. A környezetszennyeződés, a zajártalom társadalmunk nehéz, már-már tragikus méreteket öltő gondolatai. Nélkülözzük a természet kiegyensúlyozó, figyelmet lekötő, üdítő, oktató hatását. Elfelejtjük törvényeit, a rügyezést, a kibontakozást, az öregedést és a halált, s értelmetlenül, lázongva állunk saját életünk hasonló hanyatló pillanatai előtt.

Városban élünk nagymértékű függetlenségben, talán egészen emberi kötelek és kötelezettségek nélkül, ami kellemes, mert tehermentes, de ha egyszer bármilyen oknál fogva nyomasztóvá, lesújtóvá válik, akkor sokszorosan érezzük a névtelenségnek, kötetlenségnek, bizonytalanságnak félelemkeltő átkát.

Egy másik veszély: a kultúrszociológusok azt is állítják, hogy elkényeztetett vidéken sem keletkezik kultúra. Ha korlátlan jólétet teremtünk magunknak, s ugyanakkor nem fogjuk rá magunkat testi munkára, mozgásra (sport) és főként szellemi elfoglaltságra (szabadidőnk tervszerű kihasználása), a túlságos jólétből fakadó tunyaság megfojtja a szellemi hajtásokat. Az autó pl. sok ember számára öncél, ahelyett hogy eszköz lenne. Persze generációnk még túlságosan benne van a fölhalálások nagyszerűségének mámorában ahhoz, hogy valóban eszköznek, és ne célként tekintse szüleményeit. Ideje, hogy technikai vívmányaink fölé emelkedjünk!

Még egy utolsó szempont. Igaz ugyan, hogy egyre jobban saját terveink és „saját fejünk” szerint élünk, ugyanakkor azonban egyre többektől függő részei vagyunk egy kölcsönös bizalomra fölépített gazdasági rendszernek. Vagy nem bizalom kell ahhoz, hogy a vízcsapról igyam, ezer idegen kéz által tisztított, tartósított, csomagolt, tárolt, szállított, árusított élelmiszert vegyek

és egyik? Mint ahogy bennem is megbíznak százan és ezren, ha a vasúti váltót kezelem, vagy fontos információkat gyűjtök. Ebben a beláthatatlan kölcsönös függésben és kölcsönös bizalomhálózatban az a veszély, hogy valaki megszegi a játékszabályokat, és ezzel nemcsak mérhetetlen károkat okoz, hanem a közösség hitét, s ezáltal az együttélés alapjait rendíti meg. A veszély tehát az egyed becsületének, felelősségtudatának óriási megterhelése és az ezzel járó, a gazembereknek kedvező visszaélési lehetőség.

Ami megjegyzendő

Foglaljuk össze gondolataink lényegét! A tudományos és a gazdasági fejlődéssel párhuzamosan — ha nem is kizárólag annak következményeként — egy másik, egészében az emberre vonatkozó fejlődés megy végbe, amely lényegében az ember szellemi nívójának emelkedése és önállósodása. Az eredmény: olyan életforma, amelyben nagyobb a kockázat, tehát súlyosabb a vereség és értékesebb a győzelem. Ennek tudatában a keresztény csak egyet tehet: igyekszik! — azaz hisz a fejlődésben, és a fejlődés értelmének megfelelően tudatosabban, szellemi gyarapodásban, tehát emberibben él.

Johannes Gründel

SZEXUALITÁS ÉS KERESZTÉNYSÉG

A keresztény emberkép mint a nemi erkölcs alapja

Ma a komolynak számító irodalom nem kis része kétségbevonja a keresztény erkölcsi tanítás egyes formáinak érvényét, sőt az egész keresztény nemi erkölcsöt, mint elavultat, elvileg elutasítja. A kereszténységnek ugyan nincs mit félnie konkurrens normától, de azért éppen a plurális társadalomban kellően meggyőző bizonyosságot kell adnia azoknak az erkölcsi alapelveknek és szabályoknak érvényességéről, amelyeket hirdet. Egyáltalán nem könnyű feladat; nem is lehet soha véglegesen megoldani, hanem minden idők teológusainak és antropológusainak számára feladat marad. Minden kornak — saját körülményei és antropológiai előfeltételei szerint — újból meg kell kérdeznie a bibliai kinyilatkoztatást: mi a keresztény magatartás magva, és miképpen lehet az Újszövetség kijelentései alapján a mi korunk számára is példaként előírni, vagy legalábbis levezetni Krisztus követését és Isten akaratának teljesítését.

Az emberről szóló kinyilatkoztatások először is „eredeti” állapotára vonatkoznak, úgy, ahogy Isten megteremtette, továbbá a bűnnel bekövetkezett rendtelenségre és annak következményeire, végül pedig arra a helyreállításra és újjáteremtésre, amely Jézus Krisztus megtestesülésével és megváltásával